

“TOUCHING TIME IN PALESTINE”

Verslag training Positive Parenting 2016

Maandag 12 september – 1^e trainingsdag

Het is half vier in de middag en de eerste trainingsochtend zit erop! Hier in het Caritas Betharram Center (CBC), waar we na de training met lunch, naar toe zijn gewandeld, is het lekker koel en gezellig. Buiten is het zeker 30 graden.

Gisteren – zondag - een lange reisdag. Geraldien maakte de langste reis. Ernst en zij waren om 10 uur bij ons. Ernst gaat niet mee dit jaar. Tegen half 11 bepakt en bezakt (20, 15 en 20 kg) naar Paul in Teteringen vertrokken. We hebben heel veel spulletjes van heel veel mensen gekregen zoals verzorgingsproducten voor vrouwen, knuffels en kinderspeelgoed. Iedereen bedankt daarvoor en ook voor de donaties. Na de hartelijke ontvangst in Teteringen met koffie, vertrokken we rond 12.45 uur uitgezwaaid door Pauls' vrouw Maria, naar Brussel. Paul was zo aardig om ook nog spulletjes van ons in zijn bagage mee te nemen. We waren tegen half drie bij de bewaakte parkeerplaats van het vliegveld en een half uurtje later op Zaventem. Tegenwoordig, na de aanslag op dit vliegveld, is de screening van de bagage buiten het gebouw. Lange rijen dus. Maar we kwamen er vlotjes door, daarna ingecheckt. Pfff...al onze bagage maar een kilo erover heen, het bleek geen probleem. Door de douane, handbagage controle. Sjaak moest zijn tube zonnecrème inleveren. Boven in het gebouw een tijdje gezeten en wat gedronken. Het is wat stil overall. Tien voor half 5 boarden. Vliegtuig is helemaal vol en er is te weinig bagageruimte. Veel traditionele Joodse mensen in het vliegtuig met grote hoedendozen dus het wordt passen en meten. We vertrokken een half uur te laat, om half zes. Goede vlucht. Om 21.45 uur geland, local time 22.45 uur. We kwamen vrij gemakkelijk door de douane. De bagage kwam ook snel. Daarna op zoek naar onze chauffeur en naar Ada. Zij is een kennis van Paul met wie hij eerder exposeerde en was eerder die dag naar Tel Aviv afgereisd en zou met ons naar Bethlehem reizen. Zowel de chauffeur als Ada hadden we snel gevonden. Prima rit naar Bethlehem, Paul afgezet bij Toine, toen Ada afgezet bij haar verblijfplaats en daarna reden wij Caritas Betharram Center (CBC) binnen. De poort stond uitnodigend open en binnen wachtten de nieuwe manager Nizar Lama, zijn vrouw en baby Sarah ons op en voorzagen ons meteen van lekker koud water. Daarna naar onze 'eigen kamers' voor een korte nacht.

De wekker stond dus om 07.00 uur. Om half acht beneden voor een prima ontbijtje met z'n drietjes. Daarna wilden we gaan lopen naar het Sumud House (een half uur) maar we kregen een lift aangeboden van de pater. We waren er dus heel snel. Rania (manager) en haar vader (Mr. Fuad) waren er al. Hartelijke begroetingen. We hebben de ruimte in orde gemaakt en toen kwamen de eerste deelneemsters al. Om 09.00 uur waren er acht en zijn we begonnen. Deze groep komt drie keer voor de training. Bijzonder is dat er vijf grootmoeders in de groep zitten. Binnen families zijn zij belangrijke overdragers van waarden, normen en cultuur. Deze training hebben we opgebouwd rondom de opvoedthema's: Steunen – Stimuleren – Sturen. Kennismaken deden we via de genogrammen, die de deelneemsters zelf tekenden en uitlegden. Zo kregen we zicht op de grootte van gezinnen, de kleinkinderen, de grootfamilies, het jonge moederschap. Er zitten ook drie weduwen in de groep en in deze christelijke kringen trouwen zij niet opnieuw. Ook voor hen was sommige informatie nieuw, terwijl ze al langer met elkaar in een groep zitten. Zo was er een vrouw, die al op haar 13^e is getrouwd en dat wisten de anderen niet.

Na de kennismaking gingen we verder met de drie huizen: wat zijn je zorgen, positieve punten en wensen voor de toekomst. Zorgen hebben de (groot)moeders over drugsgebruik, invloed van vrienden, wegtrekken uit dit land omdat hier geen toekomst is door de politieke situatie, dat kinderen andere

waarden ontwikkelen dan ze thuis hebben geleerd zeker als ze in het buitenland studeren, het moeten reizen naar school via checkpoints en confrontaties met kolonisten, de ongelijke positie van vrouwen ten opzichte van mannen.

Positief zijn familiebanden, dat kinderen willen studeren om hun toekomst op te bouwen, religie en het geloof in God, hoop houden, gevoel van veiligheid binnen de familie.

Wensen zijn er ook. Een goede gezondheid is het belangrijkste, wijsheid in de omgang met anderen, dat kinderen zich ontwikkelen tot goede mensen, tevreden zijn met wat je hebt.

Na deze thema's een heel korte pauze en daarna het spel met 'de kaarten van Wil' gedaan. In twee groepen van vier uit 26 kaarten een gezamenlijke keuze maken: wat zijn voor kinderen de belangrijkste voorwaarden om goed op te groeien en wat is minder belangrijk is. De groepen verschilden hierover wel van mening en dus konden we daar goed over in gesprek. Een groep vond het hebben van vrienden voor een kind totaal niet belangrijk, want je hebt toch je familie. De andere groep vond het juist wel belangrijk. De discussie zette mensen wel aan het denken. We kunnen ons in deze groep gelukkig een heel eind redden in het Engels zodat je direct met elkaar kunt communiceren. Rania vertaalt af en toe.

We hebben ook besproken wat ouders nodig hebben om goed op te kunnen voeden. Geduld, respect for each other, het goede voorbeeld geven / in de spiegel kijken, liefde!, naar de kinderen luisteren, tijd doorbrengen met kinderen. We lieten de filmpjes 'Japanese father' en 'Still faces' zien. Het belang nog een benadrukt van de veilige haven en veilige uitvalsbasis. Deze groep bracht veel thema's waar ze mee worstelen naar voren. Bv. over geen inkomen hebben, als vrouw alles moeten doen in het huishouden en geen hulp krijgen. Moeilijk om daar oplossingen voor te vinden. We hebben ook twee keer een oefening gedaan met luisteren in tweetallen, nl. niet luisteren naar de ander. En ervaren wat voor gevoel er bij je opkomt als iemand niet de moeite neemt om naar je te luisteren. De een voelde zich boos worden, de ander raakte teleurgesteld, gaf het op of ging juist nog harder proberen om aandacht te krijgen. Daarna de link gelegd naar het luisteren naar kinderen. Vooral Rania benadrukte de ongelijke positie van vrouwen, die natuurlijk alleen verandert als je zelf vaker nee zegt. Maar dat is moeilijk, patronen te doorbreken. De vrouwen vonden het heel prettig om het daar met elkaar over te hebben. We kregen niet ons hele programma klaar, maar... het maakte niet uit. We hebben aan het eind 'de Mum Song' gedraaid en een rondje gedaan over hoe ze de bijeenkomst vonden. Iedereen was heel blij met deze ochtend en had ook nieuwe ideeën gekregen. Super om te horen. Wij gaven aan energie te hebben gekregen na deze ochtend (en de korte nacht). De vrouwen vonden het ook bijzonder dat zij als oudere vrouwen deze training aangeboden kregen. Als lunch aten we met elkaar een heerlijk broodje falafel.

Daarna verschenen Paul, Toine en Ada. Sjaak was er al. Een tijdje met elkaar zitten kletsen en toen terug gewandeld naar onze verblijfspot. Toine, Ada en Paul hadden een overleg over een kunstproject voor volgend jaar: Art en 50 jaar bezetting. Wij hebben geregeld dat Ada met ingang van vannacht hier in het CBC kan komen. Gelukkig, ze was echt op een vervelende plek ondergebracht. Ze blijft hier zes weken.

We hebben wat zitten praten met de nieuwe zeer vriendelijke manager en zijn vrouw. Ze willen moderniseren en de kamers gaan voorzien van televisie, koelkastje en airco. "Doe het niet!!!", zeiden wij. Simpel en goed, zo onderscheid je je ook.

Om half acht gegeten met z'n viertjes. Er was een prima maaltijd klaar gemaakt. Daarna kort in de gemeenschapsruimte gezeten en vroeg gaan slapen: slaap inhalen!

Dinsdag 12 september – een vrije dag.....nou ja.....

Wij zaten om half acht aan het ontbijt en vertrokken om kwart over acht in een grote taxi naar Toine en Paul. Vandaag wandelen naar Jericho, te beginnen bij de St. Georges Monastery. Rit van een uurtje door het fraaie landschap. Bij de parkeerplaats afgezet. Daarna 20 minuten lopen naar het klooster. Daar bleek dat wij, de drie vrouwen, er niet in mochten omdat we geen bloes met lange mouwen droegen en een broek aan hadden. Dit was nieuw, ook voor Toine. De drie mannen, Paul, Toine en Sjaak, verklaarden zich solidair en dus vertrokken we omstreeks kwart voor tien voor onze wandeling over het smalle paadje in deze rotsachtige bergen. Het was echt warm. Voor Ada te spannend maar gelukkig was daar weer de man met de ezel. Het laatste stukje heeft zij per ezel afgelegd en liepen wij door de kurkdroke wadi. Het tentje waar we gewend waren wat te drinken was dicht vanwege de moslim festiviteiten, maar ook daar had onze 'ezelman' een oplossing voor. Zijn zoon kwam lekker koud drinken brengen. Toen we dat op hadden en wat uitgerust waren, liepen we in een half uur naar Jericho en genoten van een heerlijk Palestijnse lunch met broodjes, falafelbolletjes, patatjes en veel schaaltes met lekkers. Ook het limoensapje: heerlijk. Boven nog een kopje koffie gedronken. Daar zagen we hele jonge kinderen aan de waterpijp. Erg. We begrepen de zorg van de (grand)ma's van gisteren opeens veel beter. Met de taxi terug naar Bethlehem met een tussenstop bij de Caravanserai, midden in de woestijn. Altijd prettig om daar weer even te zijn, de kameel was er gelukkig ook nog en voor Ada en Geraldine was het nieuw. Onderweg kocht de chauffeur een koffietje voor iedereen waarschijnlijk omdat hij er zelf heel veel zin in had en deze koffie smaakte heerlijk. We lieten ons afzetten bij het geboorteplein, alleen Toine liet zich doorrijden richting huis. We hebben de contacten hernieuwd met onze souvenirwinkel. John heeft zowaar een tweede mooie winkel geopend aan het geboorteplein. Het ziet er pico bello uit. Hier is natuurlijk meer loop, van toeristen. Daarna zijn Ada en ik nog naar de Women cooperation gelopen om de dames gedag te zeggen en alvast even rond te kijken. Leuk om hen ook weer te zien. We hebben de andere drie opgepikt bij Casa Nova aan het Geboorteplein, waar ze aan de koffie en cola zaten en zijn terug gewandeld naar CBC. Paul is uiteraard teruggelopen naar Toine. Er is een groep zwijgende religieuze mannen in CBC gearriveerd, volle bak. Wij hebben lekker gedoucht en ons weer even toonbaar gemaakt. Daarna beneden gezeten, we gingen vanzelf zachter praten. Lekkere koffie en thee gedronken, die mogen we gewoon pakken van Nizar. Om half acht met veel zwijgende mensen en religieuze muziek heel smakelijk gegeten. Toch maar zachtjes gepraat met elkaar. Daarna hebben Geraldien en ik de dag van morgen voorbereid. En.....weer op tijd naar bed.

Woensdag 14 september – 2^e trainingsdag in het Sumud House

Na het ontbijt met z'n viertjes, liepen wij met z'n drietjes naar het Sumud House. Nog lekker koel omdat het bewolkt is, als af en toe de zon er doorheen komt, best al warm. Na ruim een half uur waren we er. Om negen uur begonnen met twee nieuwe deelnemers erbij. Het zijn allemaal christelijke Palestijnse (groot)moeders en een moslim moeder. Twee vrouwen hadden koekjes meegenomen. Eerst nagevraagd wat men nog wist van de 1^e keer en de dag nog eens doorgenomen ook voor de nieuwkomers. Omdat we het programma niet helemaal af hadden gekregen, hebben we eerst het programma van de 1e dag afgemaakt. Zo kwamen op het thema luisteren. Het gedicht Luisteren heb ik in het Nederlands voorgelezen en zij hadden de Arabische tekst voor zich. Dit gedicht had wel wat uitleg nodig, maar de vrouwen begrepen dat goed luisteren, inhoudt dat je niet te snel adviezen geeft maar de ander steunt om eigen oplossingen te vinden. Het thema voor vandaag was Encouragement. Ofwel hoe kun je de ontwikkeling van kinderen stimuleren. We begonnen met het warm-koud spel. Een kinderspelletje. Twee mensen op de gang, een voorwerp verstoppen en raden waar het is. De een wordt negatief (koud) begeleid en de ander positief (warm). De eerste deelnemer werd boos en nerveus en de sfeer was vijandig. Ze wilde het voorwerp ondanks de negativiteit wel vinden, maar ik zette het spel stop en daar baalde ze ook van. De tweede vond – aanmoedigend begeleid - het voorwerp heel snel. Eerst stilgestaan bij de ervaringen van onze twee vrijwilligers. Extra belangrijk voor de vrouw die onvriendelijk werd bejegend. Nu kon ze er gelukkig wel om lachen. Benadrukt hoe belangrijk het is om kinderen op een positieve in plaats van negatieve manier te sturen en daaraan gekoppeld het belang van positieve aandacht voor wat kinderen doen. Anders gezegd een compliment is altijd te geven. We hebben een dvd fragment laten zien waarop dat nog eens werd uitgelegd. De vrouwen herkennen het wel want ook zij vinden het fijn om een compliment te krijgen bv over smakelijk klaargemaakt eten ipv kritiek als het eten niet smaakt. Vervolgens stilgestaan bij de vraag hoe je gedrag dat je graag bij je kinderen ziet kunt stimuleren. Een van de deelnemers had een probleem dat ze wilde bespreken. Haar kleinzoon van tien zit altijd te spelen met zijn mobiel en is daar niet van af te slaan. Haar dochter heeft haar been gebroken, dus ze zorgt momenteel nog meer voor hem. Dit is voor alle moeders een herkenbaar probleem en we stimuleren de groep om mee te denken over hoe hiermee om te gaan. Benadrukt dat je de focus moet verplaatsen naar het gedrag dat je graag wil zien bv in plaats van steeds met de smart phone bezig te zijn en als dat gedrag zich voordoet, dit stimuleert met een compliment. Belangrijk is om het gewenste gedrag expliciet te benoemen, dan heeft het compliment meer effect. Verder ook gesproken over het belang van duidelijke regels om smart phone gebruik te beperken. Bijvoorbeeld smart phone wegleggen tijdens het eten. Op school mag er niet op de telefoon worden gekeken en dat gebeurt ook niet, dus het kan wel. Iedereen is het erover eens dat de smart phone en computer een grote aantrekkingskracht hebben op kinderen. Het valt niet mee om er iets voor in de plaats te stellen dat even aantrekkelijk is. Een van de (groot)moeders vertelt dat zij met haar kleinzoon gaat knutselen en dat vindt hij zo leuk/gezellig dat hij niet naar de computer omkijkt.

Vervolgens geoefend met complimenten geven aan je kind in kleine groepjes. De bedoeling (vooraf gedrag van je kind bedenken dat je graag vaker zou willen zien en daar een gericht compliment over geven) was best lastig uit te leggen, maar het lukte uiteindelijk wel. Vervolgens de Opvoedpiramide van Incredible Years uitgedeeld en uitgelegd. We hebben geoefend met complimenten geven aan elkaar door de bal naar iemand te gooien en tegen die persoon iets positiefs te zeggen. Dat lukte goed. Aan het eind van de ochtend was het de moeders wel duidelijk dat een compliment meer helpt bij het stimuleren van gewenst gedrag dan kritiek op ongewenst gedrag. De vrouwen zijn positief over deze ochtend. Heel fijn want wij vonden het door de vele verhalen van de vrouwen soms wat chaotisch en vermoeiend.

We aten om een uur een smakelijke lunch en namen hartelijk afscheid van elkaar. Tot morgen.

Onze vriend Herre was op de fiets gearriveerd uit Jeruzalem en in het CBC brachten we een gezellige middag door. Ada en Herre konden veel uitwisselen over kunst en het kunstproject voor volgend jaar '50 jaar bezetting en kunst'. Herre vertrok weer rond half vijf. Wij zijn een tijdje naar onze kamer gegaan en zijn om half acht gaan eten. Weer met de zwijgende mannen heel smakelijk gegeten. Hierna hebben we kort de training voor morgen voorbereid en hebben we ook Marloes een tijdje gesproken over het wel en wee van Yara. Op tijd gaan slapen.

Donderdag 15 september – 3^e trainingsdag Sumud House

Na een smakelijk ontbijt, liepen we met z'n drietjes naar het Sumud House. Minder bewolking, dus warmer. Iets over 9 uur konden we beginnen. Er was bij de deelnemers geen behoefte om terug te komen op gisteren. We zijn deze bijeenkomst begonnen met het spel met de kaarten. Kies een kaart/afbeelding die je een positief gevoel geeft en een kaart die een negatief gevoel oproept. Het bijzondere van deze oefening was dat er bij een aantal kaartjes door een van de moeders een liedje werd ingezet dat betrekking had op de afbeelding. Blijkbaar waren het volksliedjes want de meeste moeders zongen het spontaan mee. Heel bijzonder. Opvallend was de riem (afbeelding op een van de kaartjes), die gekozen werd door een van de vrouwen. Ze voelde nog de pijn, toen ze met de riem geslagen werd door haar vader. Zij was de tweede vrouw in de groep die over mishandeling als kind sprak. Deze twee vrouwen waren ook tegen het slaan van kinderen als strafmaatregel. De kaart met de adelaar werd twee keer gekozen, omdat hij symbool stond voor vrijheid. En het touw met de knoop omdat je zo gebonden bent hier. We hebben een setje kaarten achtergelaten bij Rania omdat deze oefening vaker in groepen gedaan kan worden.

Het thema van vandaag is Guidance (regels en discipline). Op verschillende manieren hebben we daar aandacht aan besteed. We lieten een stukje film zien waarin in het Arabisch werd uitgelegd wat oorzaken van probleemgedrag zijn. Dit was herkenbaar, vooral het toegeven aan jengelgedrag om er vanaf te zijn en het belang van model staan voor je kinderen. We hebben die oorzaken vervolgens nog even op een rijtje gezet. Daarna het stoplichtenspel gedaan. De vrouwen kregen situaties voorgelegd en konden door het opsteken van een rode, oranje of groene kaart laten weten of ze het wel of niet oké zouden vinden als hun kind zoiets zou doen. Zo kom je vanzelf uit bij het belang van regels stellen en hoe je dat effectief kunt doen. Daarna een werkvorm gedaan in subgroepjes met steeds een tekening met een situatie van ongewenst gedrag waarop acht reactiemogelijkheden zijn, variërend van er iets over zeggen tot ingrijpen en het kind straf geven. Dit bood ook de mogelijkheid om het belang van sensitieve discipline te bespreken en het nadeel van fysieke straf vooral als emoties daarbij de overhand nemen. We sloten de discussie af met een uitleg over het verschil tussen discipline en punishment en bespraken wat je met discipline beoogt, nl zelfcontrole en gewetensvorming. We legden uit dat een strafmaatregel een kind geen schade mag toebrengen.

De evaluatie van de training hebben we simpel gehouden. In twee groepjes konden deelnemers op flappen schrijven wat ze ervan vonden. Dat vertaalde Rania in het Engels voor ons. Een greep: Waardevolle informatie, we hebben hier veel aan voor het welzijn van onze (klein)kinderen, we willen dat onze schoondochters / dochters deze workshop volgen, het was helemaal niet saai omdat er ijsbrekers waren (spelletjes) en praktische activiteiten, bedankt voor jullie inspanningen, de drie sessies waren interessant met nieuwe kennis om goed om te gaan met onze kinderen, bedankt voor jullie inspanningen en geduld met ons, we hebben geleerd om naar de positieve kant van de kinderen te kijken en ons niet te concentreren op het negatieve.

Daarna hebben we iedereen een kleine tube douchegel gegeven (goed voor jezelf als ouder zorgen!) en een smiley voor op de koelkast als symbool voor Positive Parenting. Ook kon iedereen iets leuks voor een

kleinkind / een kind uitzoeken. Daarna een gezamenlijke lunch. Smaakte goed en toen heel hartelijk van iedereen afscheid genomen.

Duidelijk is dat morgen alleen 'Sounds of Palestine' komt voor de refreshmeeting. Mogelijk komen er zaterdag nog enkele andere organisaties. We hebben nu afgesproken morgen in gesprek te gaan met Sounds of Palestine ipv een workshop te geven en ook wat korter, anderhalf uur.

Teruggelopen naar CBC en de taxi geregeld voor onze workshop bij de Domari van zondag. Onze spannendste onderneming. We zijn om kwart voor drie met z'n vieren (Ada ging ook mee) vertrokken naar de familie Bandak. Elk jaar zoeken we ons 'gastgezin' op. Daar troffen we veel mensen aan onder andere Diana, de directeur van The Holy Child Program. Heel fijn om haar te zien en spreken. Ghadeer was er ook met haar baby en Nataly (schoondochter, woont met haar gezin beneden) met haar drie meisjes. Oma kwam, Brahim kwam gedag zeggen, Elias en zijn vrouw kwamen. Kortom een gezellig spektakel. Later vertrok iedereen weer en toen hebben we nog een tijdje met Eleonore zitten praten over haar werk bij The Holy Child Program en over het bouwen van dit huis. We gaan dinsdag bij de school op bezoek. Voor Eleonore, oma en de kinderen cadeautjes en knuffels meegenomen, die blij werden aangepakt. Tegen zes uur naar huis gewandeld. Lekker afgekoeld met een prettig windje. De zwijgende mannen waren er niet, het was nu gewoon stil. Maar later kwamen ze wel eten. Dat smaakte prima.

Vrijdag 16 september – refresh...

De refreshmeeting met de deelnemers van de driedaagse en eendaagse training van vorig jaar zou beginnen om 09.30 uur. Er was veel gedoe geweest over de dag waarop, vrijdag of zaterdag. Het was deze week ook het feest van de moslims, dus waren de organisaties slecht bereikbaar. Kortom wij verwachtten een paar mensen van de Sounds of Palestine. Er kwam echter niemand opdagen en toen hebben we onze tijd nuttig besteed met Rania (manager AEI) en Mr Fuad met heerlijke Arabische koffie. We spraken over de situatie hier. Rania gaf aan dat ze zich in haar werk (met de vrouwen) al lang niet mee focust op de bezetting maar veel meer op de kracht die zij nodig hebben om hun leven vorm en inhoud te geven, met of zonder bezetting. Mr Fuad gaf aan dat een eenmalige training een goed startpunt is, maar blijft zich afvragen hoe deze kennis verder geïmplementeerd kan worden. Wij delen deze zorg met hem. We doen

zeker nuttig werk, maar er ligt geen gestructureerd plan aan ten grondslag dat ertoe kan leiden dat meer ouders worden bereikt. Daar is een meerjarenplan voor nodig en ook meer financiële middelen. We kwamen op het idee om in gesprek te gaan met vrouwen uit de groep van dit jaar om met hen te bespreken hoe ze deze kennis over kunnen dragen aan hun eigen groep vrouwen of binnen de familie. Na veel ideeën hierover (wie, welk doel enz) te hebben uitgewisseld, besloten we twee vrouwen die in onze ogen in staat zijn om dit op een goede manier te doen, uit te nodigen voor maandagmiddag. Rania belde ze meteen op en ze komen graag. We besloten daarna weg te gaan. Morgen staat er nog een refreshmeeting gepland. We zullen zien wie er dan komen.

Onderweg deden we inkopen bij de Banksy shop. Een kennis van ons had om een aantal kaarten gevraagd. Altijd leuk om naar deze shop te gaan. Vervolgens besloten we brutaal het vijfsterren hotel te bezoeken aan de Hebron Road (waar we elke dag langslopen) en te kijken of Ghadeer Bandak tijd had voor ons. Ze werkt daar en had gisteren die suggestie gedaan. Ze had tijd en we kregen een heerlijke cappuccino aangeboden en intussen vertelde ze over de geschiedenis van het hotel en over haar eigen struggle toen haar dochtertje net geboren was en heel veel huilde. Ze is toen een week met man en kind bij haar ouders ingetrokken. Haar moeder Eleonore heeft haar toen zo goed geholpen. Nu kent ze haar kindje beter en gaat het goed. Om een uur ontmoetten we Paul en Ada en aten we bij de 'Syrier' een heerlijk, echt heerlijk broodje falafel met ons favoriete sapje, verse lemonjuice met mint. Daarna splitsten we ons en gingen Geraldien en wij naar de Womens Cooperation om borduurwerk te kopen. We slaagden goed en waren rond drie uur weer op onze verblijfplaats, een oase na de hectiek in de straten van Bethlehem. De rest van de middag geen verplichtingen. Wat gelezen en gekletst. Met onze manager Nizar heb ik gesproken over ons plan om naar Hebron te gaan. Hij vertelde dat er juist vandaag een aanslag was verijdeld. De situatie lijkt gespannen en het is nog niet bekend of de oude stad is afgesloten. Bekend is wel dat de twee aanslagplegers zijn doodgeschoten. Een heftig bericht! We zullen wachten op nadere berichten en morgen besluiten of we wel/niet naar Hebron gaan. We hebben wederom zeer smakelijk gegeten, vis want het is tenslotte vrijdag. Daarna onze voorbereidingen voor de workshop in het Domari centrum afgemaakt

Zaterdag, 17 september – refresh.....

Met z'n vieren om acht uur naar het Sumud House gelopen. Sjaak en Ada hadden een vergadering over het project voor volgend jaar.

Om 09.00 uur kwamen er twee bekende social workers binnen. Ze waren van de YMCA uit Hebron. Daar bleef het voorlopig bij en we besloten maar vast met hen in gesprek te gaan. Zij waren heel positief over de training van vorig jaar en gebruiken in hun groepswork bijvoorbeeld de kaarten (positief / negatief gevoel). Later sloot zich nog een bekende aan van het 'Yes-Theatre', ook uit Hebron. We zijn uitvoerig geïnformeerd door de YMCA social workers over hun werk. Ze werken met supportgroepen van 8 – 10 moeders, wier kinderen (jonger dan 18 jaar) door Israëlische soldaten uit huis zijn gehaald en in de gevangenis zijn gezet. Dit gebeurt vaak 's avonds en 's nachts. Daarnaast werken ze ook met moeders wiens kind is doodgeschoten door de Israëlische soldaten. Deze kinderen worden door de gemeenschap beschouwd als martelaren. De moeder is dan dus de moeder van een martelaar. Dat geeft een bepaalde status maar kan het verdriet om het verlies van hun kind niet wegnemen. De groepen komen een keer per week en acht tot tien weken lang bij elkaar onder leiding van oa deze twee counselors. Het zijn gestructureerde bijeenkomsten waarbij het er vooral om gaat dat vrouwen hun gevoelens kunnen uiten en met elkaar delen en dat er ruimte komt om hun ervaringen te verwerken en hun leven weer op te pakken. Dat kan door tekenen, schilderen, muziek maken en praten met elkaar. Soms krijgen de moeders

(en de vaders) de schuld van wat er met hun kind is gebeurd, want dan hadden ze maar beter op hun kind moeten letten en dat maakt de verwerking moeilijker.

Het komt geregeld voor dat moeders niet weten waar hun kinderen opgesloten zitten of dat ze vele uren (soms wel acht uur!) moeten reizen om hun kind in de gevangenis te kunnen opzoeken. Schrijnend is dat zo'n bezoek vaak maar 45 minuten duurt en dat er glas zit tussen het kind en de moeder zodat ze elkaar niet kunnen aanraken. Ook komt het voor dat de reis tevergeefs is en het kind ineens naar een andere gevangenis is overgebracht.

We brengen de thema's van vorig jaar nog even ter sprake: Steunen – Stimuleren – Sturen. De groep is vooral belangrijk om de vrouwen te steunen en weer in hun kracht te zetten. Soms hebben moeders individuele of family-counseling nodig en dit kunnen de YMCA hulpverleners ook bieden. Een enkele keer komt het voor dat er dat er een meisje wordt opgepakt. Ze vertellen het verhaal van een meisje van 12 jaar, dat vier maanden in de gevangenis zat. Ze kwam terug als een compleet veranderd persoon. Er was heel veel media-aandacht voor deze zaak, omdat dit niet eerder was voorgekomen. Het meisje werd dus ook gezien als een soort 'hero', een voorbeeld voor andere meisjes. Een belangrijk doel van de begeleiding van het YMCA is dat haar normale leven van school en thuis zo snel mogelijk weer in gang wordt gezet. Er is uiteindelijk psychologische hulp voor haar aangevraagd omdat ze heel angstig bleef voor mensen en vooral mannen, die dichtbij kwamen. Zo zijn er vele verhalen. Het Yes Theatre werkt met een vergelijkbare doelgroep maar maakt daarbij gebruik van dramatherapie en doet soms ook workshops met moeders en kinderen samen. Ook dit is heel zinvol werk en het helpt kinderen en moeders om via poppenspel hun gevoelens te uiten en dingen te vertellen die moeilijk onder woorden te brengen zijn. De organisaties werken niet samen en hebben werk genoeg. Ze geven heel veel steun bij traumaverwerking. De social workers beaamden dat het belangrijk is om de andere kinderen in het gezin niet te vergeten. We hebben de dvd (in het Arabisch) laten zien van de oorzaken van probleemgedrag. Dit was heel herkenbaar want ook de andere kinderen in het gezin hebben onder de situatie te lijden en reageren daar soms op met 'lastig' gedrag. Daarna spraken we nog over het belang van sensitieve discipline en de nadelen van fysieke straf. Dat laatste komt heel veel voor, vooral als de moeders moe en gestrest zijn. We deden het warm / koud spel als voorbeeld om de werkers bewust te maken van het belang van positieve sturing en het voorkomen van negatieve escalaties. De werkers proberen ook goed voor zichzelf te zorgen, maar soms moeten ze echt meehuilen met de moeders. Het YMCA biedt supervisie aan. Dat is heel fijn. Het was ineens al half 12 en we aten samen een lichte lunch en toen was het alweer tijd om afscheid te nemen. Misschien volgend jaar een keer naar Hebron gaan? Na de lunch liepen we met apparatuur (voor morgen bij de Domari) terug naar het CBC. Omdat we van de social workers hadden begrepen dat de oude stad niet was afgesloten, besloten we de gok te wagen en naar Hebron te gaan met z'n vijven. Nadat we alles hadden afgeleverd bij CBC met een 'shared taxi' (9 shekel) op weg. Veel verkeer, Hebron ligt 35 km verder. In de buurt van de souk werden we afgezet. De beruchte straat, de enige waar Palestijnen en kolonisten doorheen lopen, bleek niet toegankelijk voor ons. Het checkpoint was kolossaler opgezet in vergelijking met vorig jaar. We liepen naar de oude souk en ontmoetten onze mevrouw van de

Women Cooperation. Ze nodigde ons uit op de thee. We besloten om eerst naar de moskee te gaan omdat Ada die nog niet gezien had. Onderweg werden nog wat souvenirs gekocht. We waren net op tijd en konden vijf minuten in de mosk rondkijken, daarna werd hij gesloten voor toeristen. Teruggelopen naar onze mevrouw, onderweg aangeklampt door de verkopers die vanwege de incidenten totaal niets te doen hadden. En veel shops waren al gesloten, terwijl het pas vier uur was. Bij onze mevrouw thee gedronken en gelukkig hadden wij twee sjaals nodig. Ze vertelde dat er die morgen nog een Palestijn was doodgeschoten. Ze was sceptisch over de officiële verklaring dat de twee Palestijnen, die gisteren waren doodgeschoten, ook een aanslag wilden plegen. "They say it." We namen hartelijk afscheid van haar en vonden na enig zoeken een 'shared taxi' voor ons vijven, die wilde stoppen en wachten bij de Glass factory. Super, want het lukt zelden om op die plek nog een taxi aan te houden voor Bethlehem, want alle 'shared taxi's' vertrekken vol uit Hebron. Super leuk om inkopen te doen bij de glasfabriek. Hij herkende ons nog en vond het leuk om ons weer te zien. Ook de chauffeur en de twee andere reizigers kwamen een kijkje nemen. We slaagden goed met de alle bestellingen op mijn lijstje.

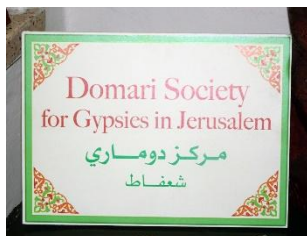

Daarna zonder problemen doorgereden naar Bethlehem, waar we een uurtje voor het eten aankwamen. Al met al hebben we in Hebron weinig van de spanningen gemerkt, maar de stilte in de souk was veelzeggend en de moeilijke situatie waarin de mensen in Hebron verkeren, kwam ook in de gesprekken met de verkopers aan bod. Voor de laatste keer ons diner met de studentenpriesters in opleiding. Heerlijk gegeten en aan het eind van de maaltijd was er een hele grote taart vanwege de afsluiting van de retraite en een hartelijk applaus voor de patriarch, die de retraite had begeleid. Hij schijnt een beroemde en wijze man te zijn. Wij werden ook ruimhartig bedeed met taart en kleine zoete hapjes erbij. En er was geluid. Men mocht weer praten. Daarna hebben we nog een tijdje bij elkaar gezeten en zijn naar bed gegaan.

Zondag 18 september – training bij de Domari in Oost Jeruzalem

Wij beschouwden deze training als onze grootste uitdaging. We weten niet precies waar het Domari Centrum is, we gaan ervan uit dat de vrouwen analfabeet / nauwelijks opgeleid zijn en in armoedige omstandigheden verkeren. We weten niet of ons plan gaat werken. Kortom...

Ik liep om 07.00 uur al buiten om Ada naar de plek te brengen voor haar dagtripje met het AEI. Onze 7 persoons taxi kwam om half negen om ons naar het Domari Centrum te brengen. Wij hadden drie tassen met knuffels, verzorgingsproducten, rugzakjes en speelgoed bij ons plus alle apparatuur. De taxi reed ons door een prachtig landschap en reed vervolgens om Jeruzalem heen om de verkeerschaos te vermijden. Zijn routeplanner gaf een totaal andere plek aan (nr 100) dan waar we moesten zijn (nr 10). Dat was behoorlijk verwarrend. Maar een telefoontje naar het centrum bracht uitkomst. We keerden om en hij leverde ons uiteindelijk af bij nr 10. Onderweg pikten we Anne van de Veen op, die voor de NPO 1 een

radioreportage kwam maken over de Domari gemeenschap. Via Geraldien was dit contact gelegd. Bijzonder dat we haar ineens zagen lopen, duidelijk ook op zoek! We kwamen in een smaakvol ingericht groot huis, dat dient als activiteitencentrum voor de Domari. We werden ontvangen door Amoun, de drijvende kracht achter dit centrum. Ik had haar vorig jaar mei wel ontmoet in een soort kennismakingsbijeenkomst voor de organisaties, maar het was haar niet gelukt de driedaagse training bij te wonen in september vorig jaar,

tot haar grote spijt. In het centrum waren veel handgemaakte producten te bewonderen zoals tassen en sieraden. Voor onze workshop kregen we een vrij kleine ruimte toegewezen en het kostte enige moeite

om de apparatuur daar aan te sluiten. Gelukkig wist Sjaak dat op te lossen. Intussen druppelden er steeds meer vrouwen binnen en was het uiteindelijk bomvol.

Onze Nederlandse contactpersoon, Trees, was er nog niet. Gelukkig was er iemand anders beschikbaar die kon tolken. We hebben ons aan de groep voorgesteld en vroegen de vrouwen hoeveel kinderen ze hadden. Een heel genogram maken, leek ons te ingewikkeld. Daarna de oefening met de drie huizen gedaan: wat zijn je zorgen, goede dingen, wat zijn je dromen? Ze lijken op de zorgen die moeders overal hebben: de kinderen willen meteen hebben waar ze om vragen, geruzie tussen kinderen onderling, hoe om te gaan met de problemen in huis. Maar hier komt toch als extra bij de onzekere politieke situatie, de onveiligheid en gebrek aan scholingsmogelijkheden voor de kinderen. De kinderen zijn niet veilig, ze moeten door checkpoints heen om naar school te gaan. Wat kracht geeft is de genegenheid van hun kinderen, en de sterke band met hun familie. De wensen voor de toekomst zijn: good health, mogelijkheden voor educatie, en een veilig leven. We draaiden het filmpje over positive parenting in het Arabisch. Dat was herkenbaar, maar goed voor jezelf zorgen.....dat komt er bij deze overbelaste moeders vaak niet van.

Intussen bleek dat er ook een kookworkshop gepland stond met een heuse kok. Daar gingen een paar vrouwen heen. We zijn doorgegaan met ons programma, lieten een aantal dvd fragmenten zien over het belang van affectie tonen en sociale interactie voor de ontwikkeling van jonge kinderen. Trees kwam om te vertalen (tjsonge wat spreekt zij goed Arabisch!) en Anne was ook af en toe aanwezig. Na een uur stelden we een korte pauze voor en toen stonden alle vrouwen op en gingen naar de kookcursus. Daar stonden we met ons goede gedrag! Onduidelijk hoe het vervolgd zou worden. Intussen verveelden we ons niet, want we werden geïnterviewd, spraken met Trees, bewonderden de ruimtes, keken bij de kookworkshop, kregen lekkere dingen aangereikt. De lunch was speciaal voor ons klaargemaakt. Daarna bleek dat er toch een paar vrouwen waren gebleven. Met hen deden we het spel met de kaarten over een positief of negatief gevoel. Daar deed iedereen aan mee en er werden heftige dingen verteld, overlijden van een kind, geslagen worden, ziekte, onbetrouwbare vriendinnen. Ook positieve dingen zoals een veilig thuis, bloemen, de auto als symbool van vrijheid omdat het de mogelijkheid biedt om er even tussen uit te gaan. We hebben uitgelegd dat dit spel een manier is om gevoelens met elkaar te delen. In deze groep zat ook een vrouw die er heel oud en gerimpeld uit zag en toch maar 54 jaar was. Afgewezen door haar familie, twee kinderen die ver weg wonen en zich niet om haar bekommeren, ernstig mishandeld in haar huwelijk. Ze is lief en in de war en doet gewoon wat er in haar hoofd opkomt. Amoun laat haar elke dag komen om haar te helpen maar wordt soms ook helemaal gek van haar. Er is geen hulp voor deze vrouw. Daarna nog het warm koud-spel gedaan. En toen was de tijd toch wel op. We bedankten iedereen voor het meedoen. Een van de vrouwen gaf terug dat wat we hadden besproken ook overeenkomt bij wat in de Koran staat, maar ze passen het niet toe. Dus in die zin, heel zinvol. Geraldien had voor iedereen een heel leuk kleinigheidje. We ruimden alles weer op, kregen nog een lekker kopje Arabic koffie en Amoun vertelde over haar waardering voor de workshop en dat dit zo belangrijk is voor de vrouwen. Ze wil graag

dat we volgend jaar een training geven voor mensen die deze kennis weer over kunnen dragen. Precies wat wij ook willen. Het is voor dit centrum een struggle om overeind te blijven, ook omdat kinderpostzegels de subsidie gaat afbouwen. Zo jammer, maar ze begreep het wel. Hartelijk afscheid genomen en daarna liepen we begeleid door Trees, die nog een lange reis te gaan had, naar de lightrail. Want we wilden het nu wel eens uitproberen. Dat ging heel gemakkelijk. Kaartje kopen, instappen, uitstappen bij de Damascusgate en dan bus 231 naar Bethlehem. Trees en Anne moesten nog wat verder doorreizen. Hoewel wij hen pas vandaag ontmoet hebben, leek het alsof we elkaar al jaren kenden. Zo gaat dat bijna altijd hier. Wij waren rond vijf uur thuis en besloten onszelf en Sjaak op een drankje te trakteren bij Casa Nova, aan het geboorteplein. Wandelingetje erheen van 20 minuten. Begonnen met versgeperst graatappelsap, heel lekker en toen daarna een cappuccino genomen. Heerlijk. Terug gewandeld. En daarna met z'n vieren gegeten. Ada was nog niet terug van haar trip, maar er was een Engelse dame, Barbara, die aanschoof en van plan is een maand Engelse les te gaan geven aan kinderen in het Aida camp.

Maandag 19 september – laatste en volle dag

We waren om voor kwart voor negen in het Sumudhouse, toen de eerste vrouwen uit het Al Dheisheh Refugee Camp arriveerden. Een vrouw kenden we van de driedaagse training van vorig jaar. De begroeting was allerhartelijkst. Ze spreken beter Engels dan vorige keer en dat komt omdat ze Engels les krijgen. De vrouwen uit Walaja moesten een veel langere reis maken met veel oponthoud, dus waren zij wat later. Zij kunnen het Engels goed volgen en spreken. Rania was erbij om te tolken. Aan de workshop deed ook Johanna mee, een nieuwe Duitse stagiaire van het AEI. Eerst begonnen we met de genogrammen. Die lieten we de vrouwen zelf tekenen en aan elkaar uitleggen want de vrouwen uit Walaja en Al Dheisheh kennen elkaar niet. Vervolgens de drie huizen besproken. We kregen een schrijnend verhaal te horen over een kind dat niet goed kan praten en een probleem aan zijn been heeft en waar geen goede school voor is. De moeder moest er om huilen zo wanhopig als ze was. We vroegen wie haar hierbij steunden. Dat waren haar man, haar ouders, schoonouders, de school. Maar als ze ziet dat de school belt, neemt ze de telefoon niet op. Bang voor slecht nieuws. Een andere moeder vertelde dat haar jonge zoons van 10 en 11 jaar haar zeiden dat ze niet verdrietig moest zijn als ze er niet meer waren want ze willen sterven als martelaar. De situatie in het overvolle Al Dheisheh Camp is heel moeilijk. Er zijn vaak soldaten, die 's avonds en 's nachts woningen in komen om jonge mannen (soms nog kinderen) van hun bed te lichten. Ook thuis is dus niet altijd een veilige plek. Deze moeder gaf aan niet de moeder van een martelaar te willen worden en alles op alles te zetten om dat te voorkomen. Ook de moeders uit Walaja voelen zich niet veilig in hun huizen omdat deze zonder vergunning zijn gebouwd. Dit dorp ligt in Area C, volledig onder Israëliëse controle. Ooit zijn de huizen vernietigd en hebben ze zelf clandestien nieuwe huizen gebouwd. Er is ook een muur geplaatst tussen het land en het dorp. Zorgen zijn er bij deze moeders over de school, een zieke man en de problemen daardoor met de kinderen, dat kinderen foute beslissingen nemen, problemen bij de checkpoints en het feit dat er te weinig werk is, waardoor vrouwen ook veel afhankelijker zijn. Hierbij stilstaan en bij alle emoties nam de nodige tijd in beslag, overigens wel belangrijke tijd. Sneller gingen de rondjes over 'the good things and wishes'. Veel dingen zijn eerder in de groepen genoemd zoals familiebanden, support van de man, helpen met het huishouden, dat ik een 'funny face' heb, sociaal ben en goede relaties onderhoud. En wensen: dat kinderen hun opleiding afmaken, een veiliger toekomst, vrede in de familie, een auto om uitstapjes te kunnen maken, geld zodat ik naar een ander land kan gaan, dat kinderen hun vaardigheden kunnen laten zien aan anderen, dat het beter gaat met mijn zoon. We waren zo een uur verder. We besloten de draad weer op te pakken met het thema Support. De filmpjes deden het ook hier goed. Bij het thema Encouragement het warm / koudspel gedaan. En weer het belang onderstreept van positieve stimuleren. Ook de oefening met de bal weer gedaan. Degene die je de bal toe gooit, geef je een compliment. De tijd

gaat natuurlijk heel snel. We vroegen aan de deelnemster van vorig jaar hoe we de resterende tijd het beste konden besteden. Ze koos om via reactiekaartjes te reageren op situaties van ongewenst gedrag van kinderen. Dit was leuk en zinvol vooral vanwege de onderlinge discussies. De vrouwen waren positief aan het eind van de workshop en hopen dat we hier mee doorgaan. Toen kwam de lunch die we samen met anderen hebben genuttigd. We hadden voor iedereen een verzorgingsproductje en iets voor de kinderen.

Daarna gingen zij weer op weg naar huis en kwamen de twee vrouwen binnen van de driedaagse training eerder deze week. We hadden voor hen een uur om te bespreken of zij de kennis wilden verder brengen in hun eigen vrouwengroep of bij familie. Dat laatste deden ze al. Leuk. We hebben besproken hoe een groepsaanbod eruit kon zien. Daar hadden ze zelf ideeën over, Rania en wij ook. Ze willen het samen doen en met een klein groepje beginnen. Ze vinden ook dat alles bij henzelf begint. Zij moeten zelf sterk zijn, veranderen. Goede drive. We hebben afgesproken dat we het materiaal zullen mailen en gevraagd of ze een folder met tips over opvoeden in het Arabisch willen doornemen op bruikbaarheid.

Het geheel eindigde wat chaotisch want opeens maakte Rania duidelijk dat we weg moesten naar onze laatste afspraak: The Sounds of Palestine. Taxi's waren niet te krijgen, dus werd de man van de hulp Tagreeth opgetrommeld om ons naar Beit Sahour te brengen. Dat lukte. We waren er omstreeks kwart over drie. Geen idee wat ons te wachten stond, we vertrouwden op ons improvisatietalent. We troffen vier sociale workers en de manager, een social worker had vorig jaar de training gevolgd. Hun probleem is dat er veel kinderen, die muzieklessen volgen, uit problematische gezinnen komen en ook onhanteerbaar problematisch gedrag laten zien tijdens de lessen. Hoe daar mee om te gaan. Tsja dat bespreek je niet even in een uurtje tijd. Na wat heen en weer gepraat, waarbij we meer zicht kregen op wat ze er nu aan doen, toch wat handvatten gegeven. Bijvoorbeeld zichtbaar ophangen in alle ruimtes van duidelijke regels, positief geformuleerd die kinderen vertellen wat er van ze verwacht wordt en goede afspraken daarover maken met kinderen. Belangrijk is ook om complimenten te geven als kinderen zich aan de regels houden. We hebben het kort gehad over het inzetten van een beloningsprogramma om ernstig probleemgedrag om te buigen naar meer gewenst gedrag en over strategieën om gedrag van kinderen op een niet schadelijke manier te corrigeren. En waar mogelijk ook samenwerking zoeken met de ouders. We hebben wat materiaal achtergelaten. Kortom toch wel een goede vijf kwartier doorgebracht. Een taxi

bracht ons terug. Onze trainingsklus zat erop. We waren net na vijf uur terug. Sjaak en ik zijn nog Bethlehem ingelopen om dadels te kopen. Daarna gewacht tot het etenstijd was. Met z'n vijven gegeten. Dat smaakte goed. Barbara, de Engelse dame, had een fles wijn. Daar hebben de andere vier van gedronken. Op tijd naar bed gegaan.

Laatste dag – Bethlehem, The Holy Child Program en naar huis.....

We hadden onszelf toegestaan om acht uur te ontbijten, laatste keer. Daarna gingen Sjaak en ik met drie opdrachten Bethlehem in. Geraldien bleef thuis om haar koffer in te pakken en Ada ging aan de was. Eerst op zoek naar de Golden Bakery. Heerlijke koekjes trakteerde een van de moeders tijdens de training en die kwamen daar vandaan. Die wilden we wel meenemen. Lang gelopen en gevonden. Twee keer een pond voor Geraldien en ons. Daarna naar onze souvenirshop waar we vier mooie schaaltes wilden kopen en het eens werden over de prijs. We liepen nog even bij Mister Elias (AEI) binnen om hem gedag te zeggen. Gezellig met hem gekletst over de bruiloft van zijn zoon as donderdag. Een hele grote happening. Vervolgens kochten nog twee kilo dadels voor Geraldien en ons. Zo tegen tien over half 11 terug. Onze koffers verder ingepakt en naar beneden gebracht. De kamers moeten schoongemaakt worden; er komt een nieuwe groep. Iskander Koury, de manager van The Holy Child was er al om kwart over 11. Super dat hij ons op kwam halen. We hadden drie tassen met spulletjes bij ons en een donatie. We kregen een rondleiding langs alle klassen. Zo kwamen we Nathalie (schoondochter Eleonore) tegen. Zij geeft wiskunde. Kleine klassen van vijf leerlingen, supergoed georganiseerd en gestructureerd. Kinderen hebben veel problemen, zijn getraumatiseerd of ziek geweest. Sommigen wonen in de SOS dorpen, dus hebben geen vader en moeder meer. Maar hier hebben ze mensen die het beste uit hen willen halen en om ze geven. Een veilige plek. Er zijn ook oudergroepen, ook een voor ouders die een kind hebben dat aan een vorm van autisme lijdt. Eleonore kwamen we natuurlijk ook tegen. Voor Ada was alles nieuw en ze vond het zeer indrukwekkend.

De kinderen gingen ongeveer om 12.30 uur naar huis. Ze werden allemaal door taxi's of ouders opgehaald. Iskander haalde aan dat in zijn staf zowel christelijke als moslims werken en...dat een jongetje een nier had van een Joods kind. Hij bedoelde maar dat op deze school iedereen is vertegenwoordigd. Het jongetje met de donornier was overigens jaren niet naar school geweest en hier bleek dat hij best slim is. Binnenkort komt er een ander kind van 14 jaar dat problemen met zijn nieren heeft en nog nooit naar school is geweest. Iskander had spulletjes gekocht voor een fantastische lunch waar iedereen van genoot. Heel gezellig en smakelijk. We kregen Arabische koffie van Mr Jozef na, onze favoriet. Hij is de conciërge. Prima besteding van onze laatste ochtend. Iskander was zo vriendelijk om ons terug te brengen naar CBC. Het was ongeveer drie uur. We hebben ons klaargemaakt voor de reis.

Fooi en attenties gegeven aan Nizar, onze manager en zijn personeel. Paul kwam zo rond kwart voor vier. Toine arriveerde om ons uit te zwaaien. Onze taxi was te vroeg en zo vertrokken we ruim voor vijf uur, uitgezwaaid door Ada. Toine reed een klein stukje mee. We arriveerden op tijd op de luchthaven Tel Aviv, ondanks de drukte op de weg. We kregen een korte ondervraging. Sjaak, Paul en Geraldien moesten onder meer vertellen hoe hun ouders heetten. Hmmm. Redelijk snel waren we de grote bagage kwijt. Daarna eten, koffie drinken en wachten. Om half 10 konden we 'boarden'. Precies op tijd, 22.00 uur, ging het vliegtuig de lucht in. Om 01.50 uur landden we op Zaventem. Het busje naar de parkeerplaats was er meteen. Daarna onze spulletjes overgeladen in de auto. Eerst Paul afgezet in Teteringen en daarna met z'n drieën door naar Gouda. Daar waren we rond half vijf. Prima tijd om nog een paar uur te gaan slapen. Ons avontuur in Bethlehem zat er voor deze keer op!

Nawoord

De vele ontmoetingen met bekende en onbekende mensen, hun verhalen, hun situaties, hun diepe wens en vastberadenheid om hun kinderen hier zo goed mogelijk op te voeden; ze raakten ons. Onder de indruk zijn we van de veerkracht en het doorzettingsvermogen van ouders, hulpverleners en leerkrachten om zich in te spannen om (hun) kinderen te helpen hun talenten te ontwikkelen en zo gezond mogelijk groot te worden. De omstandigheden in Palestina zijn zoveel moeilijker dan bij ons door de politieke, de culturele en de slechte economische situatie. We hebben ons overal en iedere keer opnieuw heel welkom gevoeld om onze visie en ideeën over 'Positive Parenting' uit te dragen en daardoor kwam het tot boeiende en verrijkende uitwisselingen voor ons allemaal.

Met dank aan Geraldien voor je bijdrage aan dit verslag!!!

Janny van Heerbeek, 28 september 2016